

Martine Jetten: NT2-verwikkelingen

De verschillende instellingen voor basiseducatie (BE) en het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (VAVO) werden de afgelopen maanden getroffen door plannen op het gebied van Nederlands als Tweede Taal van het ministerie, van arbeidsbureaus en gemeentes. De echo's galmen door het land.

Waar gaat het om? Per 1 augustus zullen er, als de plannen doorgaan, zo'n 7000 cursistplaatsen en 600 arbeidsplaatsen verdwijnen bij BE en VAVO. De hoofdreden is dat de subsidies van de regionale arbeidsbureaus met meer dan de helft zullen worden teruggebracht. Deze bezuinigingen worden direct afgewenteld op scholing aan allochtone cursisten. In veel gevallen komen hier nog extra bezuinigingen van de gemeentes bij. Het gevolg is dat er nog maar weinig nieuwe cursussen zullen starten (terwijl er nog wel op veel plaatsen wachtlijsten zijn) en dat van de huidige cursisten een groot deel niet door mag gaan. Een ander zeer kwalijk gevolg van deze bezuinigingen is dat er veel expertise en kennis verdwijnt door het ontslag van NT2-docenten.

Vrijwilligers

Niet iedereen schijnt het verdwijnen van ervaren NT2-docenten als een verlies te zien. In verschillende gemeentes in Nederland gaan er geruchten dat onervaren vrijwilligers ingezet kunnen worden om NT2 te geven. Het grote voordeel is duidelijk: vrijwilligers zijn goedkoop. Wat zou er op tegen zijn vrijwilligers in te zetten? Met of zonder een klein beetje didactisch inzicht kan iedereen toch Nederlands geven aan allochtonen? Het hele NT2-veld draaide vroeger toch ook op vrijwilligers en toen leerden de allochtonen ook Nederlands? Wat gebeurt er nou in die lessen? Ach, het alfabet leren aan analfabeten; teksten lezen en rijtjes met woordjes leren aan de wat ver-

der gevorderden. Ik moet zelf wel erg onnozel zijn dat ik eerst zes jaar universitaire studie gevolgd heb en nog steeds regelmatig scholingen en studiedagen bezoek om op de hoogte te blijven van nieuwe ontwikkelingen in de NT2-didactiek.

Laten we het eens omdraaien. Ik kan zelf best rekenen, dus ik kan ook wel wiskunde geven. Met deze stelling zal bijna niemand het eens zijn. Wiskunde is immers een ingewikkelde taal met onder andere allerlei formules die in een bepaalde volgorde toegepast moeten worden. Om dit vak goed te kunnen geven, moet je behoorlijk goed onderlegd zijn in de wiskunde. Ook het Nederlands kent zo echter zijn regels; het handige voor een moedertaalspreker van het Nederlands is alleen dat hij, in tegenstelling tot een tweede-taalleerder, deze regels nooit bewust heeft hoeven leren. Moedertaalsprekers van het Nederlands zullen bijvoorbeeld niet snel uit kunnen leggen op welke verschillende manieren Nederlanders het woordje *er* gebruiken en op welke plaats in de zin, of wat de betekenis is van woordjes als *toch*, *wel*, *ja hoor*. Welke autochtoon weet bijvoorbeeld dat er in het Nederlands geen aparte tijd is voor het uitdrukken van iets wat in de toekomst gebeurt? Als NT2-docent heb ik zelf het liefst cursisten die wat het Nederlands betreft helemaal blanco bij mij binnenkomen; mijn ervaring – en die van veel van mijn collega's – is dat zij het Nederlands veel sneller leren dan diegenen die op straat of bij een onervaren docent les hebben gehad.

Er schijnt een manier te zijn om gemeenteambtenaren te verlossen van het idee om onervaren vrijwilligers in te zetten voor het NT2-onderwijs. Het recept is simpel en doeltreffend. Ik heb al op verschillende instellingen gehoord dat het werkt. Laat een wethouder een paar uur een NT2-les van een ervaren NT2-docent observeren. Het belang van deskundigheid zal vervolgens buiten kijf staan.

Een bevoegdheid

Van onervaren vrijwilligers tot ervaren vrijwilligers; van onbetaalde tot betaalde leerkrachten. Dat zijn de ontwikkelingen die we in NT2-land hebben meegemaakt. Met het

plan van diverse gemeentes om een stap terug te doen en weer vrijwilligers in te schakelen, is een recentelijk verschenen publikatie zeer in tegenspraak. Ik doel hier op het *Beroeps- en opleidingsprofiel leraar NT2* (Kerkhoff & Kroon, 1995), waarin de bouwstenen voor een post-HBO-opleiding tot leraar NT2 en coördinator taalbeleid beschreven staan. De wenselijke stap is hier wel een stap vooruit: van betaalde kracht tot bevoegd docent. Wanneer de mogelijkheid bestaat een bevoegdheid te halen voor docent NT2 heeft dit vak eindelijk de erkenning en status die het in mijn ogen verdient. Met het profiel is de opleiding echter nog lang geen feit; er worden in de publikatie allerlei stappen genoemd die eerst nog gezet moeten worden. Over één ervan maak ik in het bijzonder zorgen: er moet nog een draagvlak gecreëerd worden bij de onderwijssectoren, deelnemende lerarenopleidingen en het ministerie van OCW. Dat de ideeën over de inzetbaarheid van vrijwilligers een slecht voorteken zijn, moge duidelijk zijn. Kerkhoff en Kroon manen tot snelle acties. Ik help ze hopen dat het lukt.

Inburgeringscontract

Minister Dijkstal van Binnenlandse Zaken beschrijft in een notitie van februari 1995 zijn plannen over inburgeringscontracten. Allochtonen moeten een contract gaan sluiten met de overheid (gemeentes), waarin ze beloven dat ze zich zodanig zullen scholen dat ze fatsoenlijk kunnen functioneren in de Nederlandse samenleving. De uitgangspunten zoals de minister ze in zijn notitie beschrijft, hebben zeker een aantal goede kanten. Het is van groot belang dat allochtonen zo snel mogelijk in de Nederlandse maatschappij inburgeren, dat ze doorstromen naar de arbeidsmarkt. Gelukkig ziet minister Dijkstal in dat hiervoor naast scholing in de Nederlandse taal ook een duidelijke component maatschappij-oriëntatie en beroepenoriëntatie nodig is.

Ik maak me op verschillende punten echter ook zorgen over de uitgangspunten van deze notitie. Op de eerste plaats wil Dijkstal alleen nieuwkomers die een uitkering ontvangen het contract laten tekenen. De reden lijkt alleen dat hierdoor een sanctie uit te voeren is: korten op de uitkering als de nieuwkomer geen

lessen wil volgen of niet snel genoeg een bepaald niveau bereikt. Lang niet alle nieuwkomers vallen onder de doelgroep van de minister. Gezinsherenigers die afhankelijk zijn van het inkomen van hun familie horen er bijvoorbeeld niet bij. In Nijmegen zou het slechts gaan om een kleine 30% van alle nieuwkomers. Om alle andere allochtonen die al langer in Nederland verblijven nog maar te verzwijgen.

Ik zou verwachten dat iemand die sancties als toverwoord kan hanteren, heel zorgvuldig de criteria hiervoor opstelt. Ik krijg sterk de indruk dat de minister dit onvoldoende gedaan heeft. Hij stelt dat een lager opgeleide in 500 uur cursustijd (voor NT2 en maatschappelijke oriëntatie) minimaal niveau 2 van de Instaptoets voor Anderstalige Volwassenen (CITO 2) moet kunnen halen. Voor hoger opgeleiden en iedereen die wil doorstromen naar beroepsopleidingen moet binnen die tijd CITO 3 gehaald worden. Lager opgeleiden zullen dit laatste waarschijnlijk maar zelden halen. Liemberg & Tholen (1991) presenteren met grote voorzichtigheid urenlasten die veel en veel hoger zijn dan de 500 uur van de minister. Het lijkt me ronduit gevaarlijk om zonder experts te raadplegen en zonder nader onderzoek een bepaald aantal uren als criterium te nemen.

Het verbaast me dat de minister ervan uitgaat dat na CITO 3 hoger opgeleiden naar MBO, HBO of universiteit kunnen doorstromen. Dit niveau is daarvoor namelijk nog veel te laag, hetgeen iedere ervaren docent die NT2 aan hoger opgeleiden geeft, zal weten. Helaas gaan de plannen van de minister niet verder dan het basisniveau. De vervolgopleiding en de bemiddeling naar de arbeidsmarkt zullen ook belangrijke aandachtspunten moeten worden. Hiermee zal natuurlijk ook het nodige geld gemoeid zijn.

De minister maakt zich druk over verplichtingen van allochtonen en vergeet daarbij dat er aan de andere kant ook verplichtingen van de regering, de gemeentes en de instellingen tegenover moeten staan. De kwaliteit van het onderwijs zal in veel opzichten moeten verbeteren om een optimale doorstroom van zoveel mogelijk allochtonen naar de arbeidsmarkt mogelijk te maken. De meeste instellingen zijn hier druk mee bezig. De geplande bezui-

nigingen en de voornemens om te gaan werken met vrijwilligers zijn hier echter mee in tegenspraak.

Ik eindig met een wens uit te spreken die ik nog nooit eerder gekoesterd heb. Ik hoop dat de redactie van *Moer* in het volgende nummer een erratum moet opnemen om de onjuistheid van dit redactioneel vast te stellen. Dat het allemaal toch zo'n vaart niet is gelopen, dat de subsidies onaangetast blijven, dat de gemeentes zich kanten tegen het inzetten van vrijwilligers en zich bereid verklaren geld te investeren ter verbetering van de kwaliteit van het NT2-onderwijs.

Literatuur

Kerkhoff, A. & S. Kroon, *Beroeps- en opleidingsprofiel leraar NT2*. 's-Hertogenbosch, KPC, 1995.

Liemberg, E. & B. Tholen, *Begeleidersreeks Basiseducatie. Doelen Nederlands als tweede taal*. Amersfoort, SVE, 1991.